

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ובירורי יוחסין

בהרכב הדיינים: הרב ש. חיים דומב, אב"ד; הרב יהושע ווייס; הרב יהושע הלוי לוי.

תביעת נזקים מקבלן שיפוצים שהפסיק עבודה באמצע, והוא טוען שבע"ה חייב לו כסף

תיק מס': 2841 פב

(ערך התביעה: כ-400,000 שקל. לתשומת לב: נימוקים אלו עתידים להתפרסם בספר "פסקי דין – ירושלים" כרך טז, לאחר השלמת עריכת הגהות תיקונים ותוספות)

נושא הדיון

א' בעל רשת מסעדות הזמין את קבלן השיפוצים ב' לשפץ לו מסעדה וסיכמו על תשלום עלות השיפוץ סך 250 אלף ₪ כולל הכל (חוץ מהוצאות של תוספות, וקבלני משנה נגר, מסגר, ופרזול). התשלומים חולקו ל-4 פעימות, שלטענת א' שולם הכל מלבד 50 אלף של אחרי הסיום.

א' העביר לב' גם 108 אלף ₪ לתשלום לקבלני המשנה הנ"ל שהם עובדים עם ב', אבל הם לא הגיעו לעבוד בטענה שלא קבלו כסף מב' והעבודה נעצרה כבר כמה חודשים. א' תובע את כספו ששילם עבור קבלני המשנה, וכן את סיום העבודה, וכן את נזקיו על כמה חודשים שהמסעדה לא פעילה ויש הוצאות שוטפות לאחזקתה. הוא משער את תביעת הכסף בכ-100 אלף, ואת הנזקים בכ-300 אלף.

א' מסביר שלא הזמין קבלן אחר לסיים את השיפוץ ולחסוך את נזקי ההשהיה, כי בכך היה מפסיד אחריות על עיקר העבודה שכבר נעשתה כמו אינסטלציה וצנרת חשמל, כשבעל מלאכה אחר נוגע כבר אין הראשון אחראי לכל מה שיקרה, והשני יטען שהאשמה תלויה בראשון, ולכן הוא מוכרח שב' בעצמו או פועליו יחברו את החוטים והצינורות ויראו שהכל פועל בלי תקלות. הוא מוכן להזמין קבלן אחר רק אם ב' יקבל על עצמו אחריות עתידית לכל העבודה.

ב' טוען שהיו הרבה הוצאות של תוספות, והתייקרויות, והוצאה גדולה שנגרמה לו בעבודה זו בשל הסחבת של כ-6 חודשים בעבודה מעבר למשוער (כמו לשלם משכורת חודשית למפקח בניה) שלטענתו קרה באשמת א', ובאשמת האדריכלית של א', וכן שהתשלום של הפעימה ה-3 היה חסר 25 אלף ₪ ועוד מע"מ. והיות שכך הוא לא חייב לעבוד בהפסדים, ועצר את ההמשך עד לתשלומי א' על התוספות והנזק.

בנוגע לכסף שקיבל עבור קבלני המשנה טוען ב' שאינו מחזיק בכסף אלא מסר להם, אלא שהם גבו את הסכום הזה על צ'קים דחויים שנתן להם קודם על עבודות מוקדמות שעבדו עבורו בשיפוצים אחרים ולא כובדו ע"י הבנק שלו עקב סיבוך, ע"כ הם קיזזו את הסכום שהועבר להם על ידו עבור העבודה שיעשו אצל א' עבור אותם צ'קים ישנים, ולכן טוענים שלא קיבלו את הכסף. אך למעשה אינו חייב את הסכום הזה לב' מפני שבערך בסכום של 95 אלף מגיע החוב של א' אליו על ההתייקרויות של הסחבת ועל ההוצאות הנוספות שנגרמו מהאדריכלית וכדומה, ורק כ-95 אלף ₪ מתוך סך 108 אלף היו אמורים לעבור לקבלני המשנה, והיתר כבר השיב לא' בצורת קבלות שזיכו אותו במע"מ. (א' משיב שעדיין לא קיבל קבלות על סך של כ-35 אלף).

ב' טוען שבעד 35 אלף יסיימו פועליו הנכרים את כל השיפוץ, אבל אינו מוכן להוציא 35 אלף לשלם להם היות והוא מוחזק נגד ההוצאות הנ"ל, ולא רוצה לאבד את המוחזקות כי המוציא מחברו עליו הראיה. (והוסיף וטען שאינו יכול להשלים את השיפוץ ע"י פועליו אם א' לא ישלם להם, כי אין לו כסף). אבל אם א' יקח את הפועלים ויסיימו בלעדיו הוא אחראי לתקינות של כל השיפוץ כדרישת ב'. (ב' מוכן להשליש כסף בביה"ד בסכום של גמר השיפוץ עד שיתבררו הטענות של הצדדים, אבל לא מוכן לשלם לפועלים).

בנוגע לתביעת תוספת תשלום השיב א' בכלליות לפני הגשת פירוט ע"י ב', שהיות ובהסכם העבודה כתוב מחיר סופי וגם כתוב שהכל ייעשה ע"פ האדריכלית, לכן כל התוספות שהיו ועבודות שנכפלו והוצאות שחלו, הכל היה בהוראות של האדריכלית וכלולים בהסכם ובמחיר שהקבלן התחייב לסיים בו. ב' טוען שהאדריכלית יכולה רק להורות על הצורה וביצועה ואכן עשה על פי הוראותיה, אבל אין סמכותה לקבוע מחירים. ועוד טוען שהשינויים וכפל העבודות שהאדריכלית הורתה לו, לא היו עקב טעויותיו, אלא עקב שינויים שא' התחרט וביקש תיקוני תכנית, לכן א' חייב לשלם לו על זה, ולא להתחבא מאחורי הוראות האדריכלית, ולטעון שזה כלול בהסכם הראשון.

החלטת ביניים

- א. א' ישלש מחר בבית הדין 35 אלף ש"ח עד לאחר הדיון הבא.
- ב. אחרי ההשלשה ב' או פועליו ישלימו שירותים וחזית וכו' באופן מיידי (ע"ח ב' בינתיים).
- ג. בית הדין נותן תוקף להתחייבות ב' בפני ביה"ד על אחריותו המלאה לעבודה גם אם תושלם ע"י פועליו בלי נוכחותו.
- ד. א' יזמין מיידי 3 קבלני משנה לעבודות מסגרות וכו', ויסיימו תוך חודש.
- ה. בעוד חודש לאחר סיום עבודת קבלני המשנה יסיים ב' את הפיניש.
- ו. בתוך החודש יתקיים דיון נוסף על תביעות ההפסדים ההדדיות.
- ז. בית הדין יקבל את העדים המפקח והאדריכלית שלא בפני הצדדים על פי הסכמתם בבית הדין.

ח. על ב' להגיש בהקדם לבית הדין את כל הפירוט שלו (תוספות והוצאות והפסדים שטען), וכן העתק החוזה.

ועל זה באעה"ח

(-) ש. חיים דומב, אב"ד ; (-) יהושע ווייס ; (-) יהושע הלוי לוין.

התפתחויות אחרי פס"ד הביניים

א' השליש את הכסף רק אחרי כשבועיים, ב' לא הופיע להשלים את העבודות, 3 הקבלנים שא' הזמין לא התחילו לעשות עבודתם ולא נתנו זמן לביצוע.

בדיון שני, שני הצדדים קבלו עליהם לעדים את מפקח הבניה של ב' ואת האדריכלית של א', והסכימו בפני ביה"ד שהעדויות תתקבלנה שלא בפני הצדדים. ועי"ז יתברר מי אשם בנזקים המרובים של הסחבת. אחרי הדיון השני הגיש ב' פירוט ההוצאות שלדבריו מגיע לו תוספת תשלום עליהן. והוסיף שחוץ מכל ההוצאות מגיע לו גם שכר קבלן, וכי לא הרוויח כלום מהעבודה הזאת. א' אומר שישב על הפירוט רק בדיון שיתקיים אחר גמר העבודה.

שני העדים העידו בביה"ד וביה"ד התרשם מדבריהם מי אשם בסחבת, וגם מה הסיבה שב' לא השלים עבודתו. לאחר כחודשיים והתראות, ביה"ד קבע מועד נוסף לתחילת וסיום העבודות ע"י ב', וב' הופיע ביום שביה"ד קבע אך ראה שהשטח מלא חומרי בניה ופיגומים של שכן המשפץ מעל המסעדה ולא ניתן לעבוד למטה. א' מאשר את העובדה, ומסכם שיודיע לביה"ד ולב' ביום שהשטח יתפנה וב' יוכל לבוא ולעבוד.

אחרי חודשים רבים הסתיימו העבודות וב' טוען שעלו לו הרבה יותר מ-35 אלף, והגיש פירוט. הפירוט הועבר לידי א' לתגובה, ובחר שלא להגיב גם אחרי התראות רבות. ביה"ד קבע מועדים לדיון תגובות והשלמת טענות של צד א' כבקשתו בדיון הראשון, וא' דחה את כל מועדי הדיון בזה אחר זה ברגע האחרון מסיבות ואמתלאות שונות שחלקן התבררו כלא מדויקות. לאחר יותר משנתיים של ביטולי דיונים פסק ביה"ד את פסה"ד דלהלן :

פסק דין

לאחר שמיעת טענות ומענות הצדדים, ולאחר שצד א' השליש בבית הדין צ'ק עבור התביעה הנגדית של צד ב', ובדיקת החשבונות שהגיש צד ב', ולאחר שמיעת שני העדים שהצדדים קבלו אותם עליהם, וביקור בית הדין במקום נשוא הטענות, ולאחר אי תגובות הצדדים לבקשות בית הדין ובפרט לאי התגובה נגד החשבונות שנשלחו לתגובה, קובע בית הדין כפשרה הקרובה מאוד לדין כדלהלן :

א. טענת צד א' שהסכום שנרשם בהסכם הראשוני היה סופי וכולל כל תיקון והוצאה שנוספה אחר כך נדחת.

ב. טענות צד ב' על החיוב בתשלום לכל השינויים והחוזקים והתוספות, וכן משכורות מפקח וקבלן, מתקבלות בחלקן.

ג. מאחר וצד ב' לא הביא ראיות וקבלות על המחירים של השינויים, ומאידך צד א' לא דרש תיקון המחירים ולא השיב על הפירוט, קובע בית הדין לקבל את המחיר של ההוצאות והעבודות הנוספות ושכר המפקח כפי שרשם צד ב' בניכוי 16.5%, ואת תמחיר שכרו של הקבלן עצמו על חודשי העיכוב והתמשכות העבודות בניכוי 50% (בגלל שבחלק מהזמן היו הפסקות ולא עבד). מסכום זה יש לנכות סך 95 אלף שקיבל בעבר מצד א' ופרע בהם חובות שהיו לו לקבלני משנה.

ד. סך הכל ישלם צד א' לצד ב' סכום מסויים.

ה. פסק דין זה יהיה "המשך פסק דין ביניים" למשך שבוע ימים כדי ששני הצדדים יוכלו להגיב עליו לבית הדין, ולאחר מכן יהיה פסק-דין סופי.

ועל זה באעה"ח

(-) ש. חיים דומב, אב"ד; (-) יהושע ווייס; (-) יהושע הלוי לוי.

השאלות לדיון

א. האם קבלן רשאי לחזור בו. ומה הדין באם החזרה יכולה להזיק את העבודה שכבר נעשתה ע"י הסרת אחריות.

ב. האם קבלן חייב לעבוד בעד המחיר הראשון שקבע כאשר התכנית שונתה ונתוספו הוצאות או אם התרחשו בנתיים נזקים או עליות מחירים.

ג. האם פועל חייב בגרמא על נזקים והוצאות שנגרמו לבעל הבית בגלל סחבת העבודה והפסקתה לפני סיומה.

ד. שליח שקיבל כסף להעביר לקבלני משנה והם גבו אותו בעד חובות אחרים מוקדמים של השליח, האם נחשב שקיים שליחותו ופטור מלשלם להם שוב או מלהחזיר למשלח.

ה. איך מחשבים תשלום למי שמגיע לו הוצאות ואין לו קבלות.

ו. קבלן שלא עבד תקופת זמן והעיכוב באשמת בע"ה האם מגיע לו על זמן הבטלה כפוע"ב.

תשובה

א. עיי' סי' של"ג סעי' ג דפועל יכול לחזור בו בחצי היום וידו על העליונה, זה מטעם כי לי בני ישראל עבדים, אבל קבלן מבואר בסעי' ד' שם שאינו כמו עבד היות ולא עובד בשעות מסויימות שקובע בעל הבית אלא צריך להביא את העבודה המושלמת,

אין לו היתר לחזור בו. ואם חזר בו בכל זאת יד בעל הבית על העליונה. ואפילו פועל אינו יכול לחזור בו באם החזרה תזיק את מה שעשה כמו שכר פועלים להעלות פשתנו מן המשרה, שחזרתם באמצע מזיקה את המשרה. ואם הזיקו ע"י שהתחילו ואי הסכמה להמשיך לעבוד בשום אופן חייבים לשלם מדינא דגרמי (ע"י ש"ך שם סוסקל"א). ע"כ בנידו"ד שהחזרה של הקבלן תזיק את האחריות של מה שכבר נעשה, ויתכן שכל התשלום הקודם גם ירד לטמיון, אין יכול הקבלן לחזור בו אפילו באופן של ידו על התחתונה.

אמנם כל זה אם היה מתברר שהזקה העבודה שעשה ממש. אבל לגבי שאר ההיזקים שנגרמו ע"י פועל או קבלן שחזרו, דא"ז דומה לפשתן שניזוק במשרה, זה לכאוי' כגרמא ולא כגרמי. וראה להלן מ"ש בענין אומן שהזיק או חיובי אומן ופועל בגרמא.

ב. במקרה כגון דידן שעלות השיפוץ תומחרה ע"י קבלנים אחרים במחיר גבוה יותר, והקבלן שנבחר נתן מחיר נמוך במיוחד וע"ז זכה בעבודה. וכעת טוען הקבלן שהתברר לו שהעבודה גררה עליו נזקים, ואינו חייב לסיים על חשבונו בלי לקבל הפרשי הוצאות שהיו לו מעבר לסכום שקיבל. נראה פשוט שאם יתברר שזה נכון שהמחיר שנתן הוא פחות ממה שעלותו וההוצאות שלו, שאין הקבלן חייב להוציא מכיסו ולתת מתנה לבעה"ב.

והנה כשיש שאלה של אונאה בקביעת המחיר הראשון שתלאו בשקר באחרים, כבר כתב הט"ז (סי' של"ב סעיף ד) שכך מנהג הפועלים וכו"ע יודעים שכך ואין בזה תביעת אונאה. וכ"כ הפת"ש סי' רז סק"ט. ואולי כך גם בדבר זה של תחרות הקבלנים וצ"ע. אך באמת אין ראיה משם לעיקר הנידון דידן, דהתם חידוש הט"ז הוא שחייבים את המחיר הגבוה שקצצו בפירוש, למרות שזה היה ע"ס אימון שכבר היה מי שהציע כך. אבל בדידן הנידון הוא הוספה טפי על מה שסיכמו בפירוש.

ע"כ אם הנידון היה רק שהטעה בחישובים והסכים על מחיר יותר נמוך ממה שעולה, אולי על הקבלן להפסיד. אבל כל שהטעות התבררה אח"כ בעבודה כשלא היה יכול לדעת זאת מראש, כגון שנתוספו עבודות או שהשתנה המחיר של חומרי הגלם והפועלים, בזה אין הנידון של אונאה במחיר ולא קיבל ע"ע. ולכן התמחיר הראשון קיים ובנוסף חייב בע"ה לשלם הפרשים שהתחדשו. ומה שתולה בע"ה עצמו באדריכלית, היות וקיבלה ע"ע כעד כשר והיא העידה בביה"ד שלא היתה אשמת הקבלן בשינויים, והיא לא התכוונה לכלול את השינויים במחיר הראשון ובכלל לא קבלה סמכות לענין מחירים ותשלומים, ע"כ צריך צד א' להוסיף לצד ב' את כל הפרשים.

ג. לעיקר הנידון שטען בע"ה שהסחבת היתה באשמת הקבלן וגרמה לנזקים (לולא הברור שהתברר בעדויות). במושכל ראשון היה נראה שהקבלן חייב לבעה"ב גם על נזקי הגרמא שבאו בעטיו, על פי ההלכה (בס' שו"ע א) דקבלן אומן דינו כשומר שכר, והרי אפילו חיוב פשיעה דשומר חנם אינה יותר מהיזק בגרמא, רק שנתחייב ע"ז. וכ"ש קבלן שחייב גם על גניבה ואבידה של הדבר שעובד בו.

והסיבה דאומן כש"ש הוא מפני שמחזיק אצלו את החפצים של בע"ה כדי לקבל עליהם שכר מלאכתו אח"כ. ויל"ע אם שייך בנידו"ד שהמסעדה וחומרי הבניה אינם מוחזקים ברשות הקבלן, וגם שלא הם עצמם ניזוקו, רק שנגרם לבע"ה הפסד עקיף של הוצאות שוטפות ואי הפעלת המסעדה. ויש מקום לדון לחייב את הקבלן על נזקי האחזקה השוטפת שיש בה הוצאות רבות, מדינא דגרמי. כי זה בעצם המסעדה שהוא מחזיק אותה סגורה ללא סיום העבודה והמפתח בידו וכל סחבת מזיקה לתשלומי מיסים וארנונה ועוד מחויבויות קבועות שזורמים באופן שוטף. ואין פטור של "מבטל כיסו" רק על רווחים שמונע ע"י סגירת המסעדה, שהיה יכול הבעלים להרוויח ולא הרוויח, שבזה הוא רק גרמא, כי זה לא נזק קבוע ברור בעצם החזקת המקום.

אמנם אם היה בעל הבית יכול לשכור פועלים אחרים ולצמצם נזקיו, ולתבוע אח"כ מהקבלן את ההוצאות המיותרות שהוציא על הפועלים והתמהמה ולא שכר פועלים אחרים ועי"ז הפסיד יותר, מבואר שם בסי' שלג סעי' ו ברמ"א דהפועל הראשון פטור מלשלם ההפסד.

והגם שהבע"ה לא רצה לקחת פועלים אחרים כדי לא להפסיד האחריות וכנ"ל באות א', מ"מ היה יכול כבר לפני ג' חודשים לתבוע בב"ד ולקבל רשות להזמין פועלים אחרים מבלי לאבד את האחריות, וכפי שנפסק וקיבל ע"ע הקבלן מיד בדיון הראשון בביה"ד.

ד. נלע"ד פשוט שמכיון שהוא הרויח ממון אחר בעד מה שגבו קבלני המשנה [שנפרע בזה חובו להם בעד צ'קים ישנים דחויים שחזרו], אין לו פטור מהכסף הזה בטענת מסרתי לקבלנים כמדובר, וחייב לתובע את הסכום שהרויח ממנו ושולם [גם אם בעל כרחו] לפרעון חובותיו. ע"כ יש לקזז את מלוא הסכום ממה שתובע שמגיע לו מהתובע [אחרי שיוכיח תביעתו], או לגבות ממנו אם אין ממה לקזז.

ה. ע"י בפסקי דין כרך טו עמ' צח האם כשאין קבלות גובה בשבועה או בשומת ב"ד.

ולנידו"ד כיון שגם צד א' היה מודע מלכתחילה שההוצאות יהיו ללא קבלות מפורטות, רק קבלות כלליות של הקבלן ואילו הפועלים הישמעאלים וכו' משתמשים רק במזומן. אין לו זכות לדרוש קבלות ממש וליפטר כשאין אותן. ע"כ יש לקבל את השומה של הפחות שבשוק בענף זה, ומתוך מה שהצהיר ודרש צד ב' יש מקום להוריד מעט חלק השבועה שאין משביעים. (ואי"ז בגדר שבועת הנוטלין שאין מפשרים בימינו ולא נוטלין, ואכמ"ל).

ו. פסק בשו"ע סימן שלג סוף סעיף א' וסימן שלד שאם התבטלה עבודה בדבר שהפועל לא היה יכול לדעת מראש ולהתנות ע"ז משלם בעל הבית על הזמן שלא עבד כפועל בטל. וזה על הפסדו שבגלל שקיבל לעבוד עבודה זו שהתבטלה נפסד עבודה אחרת שהיה יכול לקבל ולהשתכר. ומ"מ מקזזים מהשכר המלא את דמי ערך החופש שניתן לו, שבאותו יום מקבל כסף בלא טורח ועמל, וקבע הט"ז בסי' שלג על סעי' א את ערך ההסכמה לחופש בשכר לחצי. אבל כל זה בפועל ואילו קבלן הרי אינו בטל בגלל בע"ה זה או אחר, כי מחוייב רק על תוצאה ולא על עבודה לפי שעות או

ימים. ויכול לקבל מס' עבודות במקביל לאותו זמן, ואין עבודה אחת מונעת האחרת כפועל שאם הוא שכיר בעבודה אחת הוא מנוע באותו זמן מלהשתכר במקום אחר ונגרם לו הפסד. לכן קבלן על מה שלא עבד לא מגיע לו כלום כי לא נפסד. ובנידו"ד שכן עבד בחלק מהזמן, מגיע לו שכר קבלן (כלומר התוס' האחוזית שמקבל מעל כל העלות של הפועלים וכו') על אותו חלק מהזמן שעבד, ואין זה שכר על הזמן כי כאמור קבלן לא מוגבל לזמנים אלא לתוצאה. רק זה התימחור לפי הזמן. ולפי ראות עיני הדיונים בנידו"ד נראה שהפגרה הסתכמה בערך בכחצי מהזמן ויש לפשר בס"ה בחצי.